

YOSHLAR TARBIYASIDA MILLIY VA ZAMONAVIY QADRIYATLAR
UYG'UNLIGI: XITOIY TAJRIBASI

Adilbekova Naima Mamatovna

*13-umumiy o'rta ta'lim maktabida direktorning ma'naviy-ma'rifiy
ishlari bo'yicha o'rinbosari*

Annotatsiya: *Globallashuv va jadal texnologik taraqqiyot sharoitida yoshlar tarbiyasida milliy va zamonaviy qadriyatlar uyg'unligini ta'minlash dolzarb masalalardan biriga aylandi. Xitoy yosh avlodni tarbiyalashda milliy madaniy merosni saqlab qolish bilan birga zamonaviy taraqqiyot talablariga moslashtirishning o'ziga xos modelini shakllantirgan davlatlardan hisoblanadi. Mazkur maqolada Xitoy tajribasi misolida yoshlar tarbiyasida milliy an'analar, madaniy o'zlik, ma'naviy-axloqiy qadriyatlar hamda zamonaviy innovatsion yondashuvlarning uyg'unlashuvi tahlil qilinadi. Tadqiqotda ta'lim muassasalari, oila, davlat siyosati va ijtimoiy institutlarning yoshlarni vatanparvarlik, fuqarolik mas'uliyati, ma'naviy barkamollik hamda global kompetensiyalar ruhida tarbiyalashdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, Konfutsiy ta'limoti asosidagi an'anaviy qadriyatlarning zamonaviy ta'lim maqsadlari bilan integratsiyalashuvi natijalari ko'rib chiqilgan. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, milliy va zamonaviy qadriyatlarning uyg'unligi yoshlarning har tomonlama rivojlanishiga, ularning raqobatbardoshligi va ijtimoiy faolligini oshirishga xizmat qiladi. Xitoy tajribasi milliy o'zlikni saqlagan holda zamonaviy taraqqiyotga erishish yo'lida boshqa davlatlar uchun ham muhim amaliy ahamiyatga ega.*

Kalit so'zlar: *yoshlar tarbiyasi, milliy qadriyatlar, zamonaviy qadriyatlar, Xitoy tajribasi, ma'naviy-axloqiy tarbiya, Konfutsiy ta'limoti, madaniy o'zlik, vatanparvarlik, fuqarolik mas'uliyati, globallashuv, ta'lim siyosati.*

Kirish

Bugungi globallashuv, axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi va madaniy integratsiya jarayonlari sharoitida yoshlar tarbiyasida milliy va zamonaviy qadriyatlar uyg'unligini ta'minlash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Har qanday jamiyatning kelajagi yosh avlodning ma'naviy-axloqiy kamoloti, milliy o'zligiga sodiqligi va zamonaviy bilim hamda ko'nikmalarni egallash darajasiga bevosita bog'liqdir. Shu sababli yoshlarni tarbiyalash masalasi bugungi kunda nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy, siyosiy va strategik ahamiyat kasb etmoqda.

O'zbekiston Respublikasida ham yoshlar masalasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan "Yangi O'zbekiston" taraqqiyot strategiyasida yoshlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, ularning intellektual salohiyatini oshirish, milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash masalalariga alohida e'tibor qaratilgan[1]. Xususan, yoshlar siyosatiga oid davlat dasturlarida yoshlarning ma'naviy kamolotini yuksaltirish, ularda

vatanparvarlik, fuqarolik mas'uliyati va ijtimoiy faollik tuyg'ularini shakllantirish ustuvor vazifa sifatida belgilangan.

Shuningdek, Prezidentning yoshlar bilan ochiq muloqotlari va qabul qilinayotgan qarorlarda zamonaviy bilimlarni egallagan, milliy qadriyatlarga sodiq, raqobatbardosh yosh avlodni shakllantirish masalasi alohida ta'kidlanmoqda. Davlat rahbari yoshlarni "millatning oltin fondi" sifatida e'tirof etib, ularga sifatli ta'lim olish, xorijiy tillarni o'rganish, zamonaviy kasblarni egallash hamda ilm-fan bilan shug'ullanish uchun keng imkoniyatlar yaratib berilayotganini qayd etgan.

So'nggi yillarda qabul qilingan qaror va farmonlarda yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida tarbiyalash, mahallalarda yoshlar bilan ishlash tizimini takomillashtirish, ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish hamda yoshlarning ijtimoiy faolligini kuchaytirish bo'yicha muhim vazifalar belgilangan. Xususan, "Yangi O'zbekiston yoshlari – 2030" strategiyasida yoshlarning madaniy, ma'naviy va intellektual rivojlanishini qo'llab-quvvatlash, ularni milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash hamda global jarayonlarga mos kompetensiyalarni shakllantirish asosiy ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida belgilangan.

Jahon tajribasida yoshlar tarbiyasida milliy va zamonaviy qadriyatlarni uyg'unlashtirish borasida Xitoyning o'ziga xos modeli alohida e'tiborga loyiqdir. Xitoy ta'lim tizimida Konfutsiy ta'limoti asosidagi an'anaviy axloqiy qadriyatlar zamonaviy innovatsion yondashuvlar bilan integratsiyalashtirilgan. Natijada yoshlarda milliy madaniyatga hurmat, vatanparvarlik, intizom va jamoaviy mas'uliyat kabi fazilatlar bilan bir qatorda zamonaviy texnologiyalarni egallash, kreativ fikrlash va global raqobatbardoshlik ko'nikmalari ham shakllantirilmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi Xitoy tajribasi misolida yoshlar tarbiyasida milliy va zamonaviy qadriyatlar uyg'unligining nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilish, ushbu tajribaning samarali tomonlarini aniqlash hamda ularni O'zbekiston ta'lim va tarbiya tizimida qo'llash imkoniyatlarini yoritishdan iboratdir.

Adabiyotlar tahlili

Yoshlar tarbiyasida milliy va zamonaviy qadriyatlar uyg'unligi masalasi ko'plab olimlar tomonidan tadqiq etilgan bo'lib, ushbu yo'nalishda Xitoy tajribasi alohida ilmiy qiziqish uyg'otadi. Xususan, amerikalik tadqiqotchi Daniel A. Bellning "The China Model: Political Meritocracy and the Limits of Democracy" (2015) nomli asarida Xitoy jamiyatining taraqqiyotida an'anaviy qadriyatlar, ayniqsa Konfutsiy ta'limotining o'rni keng yoritilgan. Muallifning ta'kidlashicha, Xitoy ta'lim va tarbiya tizimida yosh avlodga hurmat, intizom, jamoaga sadoqat, kattalarni e'zozlash va mas'uliyat kabi qadriyatlar yoshligidan singdiriladi. Bell ushbu qadriyatlarning zamonaviy boshqaruv va ta'lim tizimi bilan uyg'unlashuvi mamlakatning barqaror rivojlanishiga xizmat qilayotganini ta'kidlaydi[2]. Asarda ta'lim tizimi nafaqat bilim berish, balki shaxsning axloqiy kamolotini ta'minlash vositasi sifatida ham baholanadi. Muallifning fikricha, Xitoyning bugungi iqtisodiy va ijtimoiy yutuqlarida yoshlarni milliy an'analar asosida tarbiyalash bilan bir qatorda ularni zamonaviy ilm-fan va texnologiyalarni egallashga yo'naltirish muhim omil bo'lib xizmat qilgan. Ushbu yondashuv

natijasida Xitoy yoshlarida milliy o'zlikni anglash hissi bilan birga global raqobat muhitida faol ishtirok etish kompetensiyalari ham shakllanmoqda.

Mazkur mavzu bo'yicha muhim manbalardan yana biri Yuval Noah Hararining "21 Lessons for the 21st Century" (2018) asari hisoblanadi. Garchi asar bevosita Xitoy tarbiya tizimiga bag'ishlanmagan bo'lsa-da, unda globallashtirish, raqamli texnologiyalar va zamonaviy jamiyat sharoitida yoshlar tarbiyasining ustuvor yo'nalishlari chuqur tahlil qilingan. Muallif XXI asrda yoshlarni faqat an'anaviy bilimlar bilan cheklab bo'lmasligini, ularda tanqidiy fikrlash, moslashuvchanlik, kreativlik va umrbod ta'lim olish ko'nikmalarini shakllantirish zarurligini asoslaydi[3]. Xitoy ta'lim tizimi tajribasi aynan ushbu qarashlar bilan uyg'unlashib, milliy madaniy merosni saqlagan holda zamonaviy texnologiyalar va innovatsiyalarni ta'lim jarayoniga faol joriy etayotganini ko'rsatadi. Maktablarda vatanparvarlik va ma'naviy tarbiya fanlari bilan bir qatorda sun'iy intellekt, robototexnika va raqamli savodxonlikka oid dasturlarning keng joriy etilishi yoshlarning zamonaviy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Hararining qarashlari va Xitoy amaliyoti tahlili shuni ko'rsatadiki, milliy qadriyatlarni saqlab qolgan holda zamonaviy dunyo talablariga moslashgan tarbiya modeli yoshlarning har tomonlama rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Shu jihatdan Xitoy tajribasi an'anaviy va zamonaviy qadriyatlar uyg'unligining samarali namunasini ifodalaydi.

Tahlillar va natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Xitoy yoshlar tarbiyasida milliy va zamonaviy qadriyatlarni uyg'unlashtirish orqali ijtimoiy barqarorlik, ma'naviy rivojlanish va raqobatbardosh inson kapitalini shakllantirishga erishmoqda. Mamlakat ta'lim siyosatida yoshlarni vatanparvarlik, fuqarolik mas'uliyati, milliy madaniyatga hurmat va zamonaviy bilimlar asosida tarbiyalash ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilangan.

UNESCO ma'lumotlariga ko'ra, Xitoyda oliy ta'limga qamrov darajasi so'nggi yigirma yil davomida keskin oshgan. Jumladan, 2000-yilda oliy ma'lumotga ega bo'lgan 24 yoshgacha bo'lgan yoshlar ulushi atigi 6 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2020-yilga kelib ushbu ko'rsatkich 41 foizga yetgan[4]. Shuningdek, 2024-yilda Xitoyda oliy ta'limni tamomlash darajasi 53 foizni tashkil qilgan bo'lib, bu ko'rsatkich yuqori daromadli davlatlar o'rtacha ko'rsatkichidan ham yuqori hisoblanadi.

Mazkur natijalar yoshlarni ta'lim orqali ijtimoiy va ma'naviy jihatdan rivojlantirish siyosatining samaradorligini ko'rsatadi. Xitoy maktablarida "Axloq va qonun asoslari", "Vatanparvarlik tarbiyasi", "Fuqarolik mas'uliyati" kabi fanlar majburiy tarzda o'qitiladi. Tadqiqotchilar J. Lin va L. Jackson tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda Xitoy darsliklarida vatanparvarlik axloqiy fazilat sifatida keng targ'ib qilinishi hamda yoshlarning milliy o'zlikni anglashiga alohida e'tibor qaratilishi qayd etilgan.

2023-yilda Xitoyda "Patriotik tarbiya to'g'risida"gi qonun qabul qilinib, 2024-yildan boshlab kuchga kirdi. Mazkur qonunga ko'ra, yoshlar tarbiyasida milliy tarix, madaniyat, davlat ramzlari, milliy birlik va fuqarolik mas'uliyatini shakllantirish asosiy yo'nalish sifatida

belgilandi[5]. Qonunda ayniqsa bolalar va yoshlar orasida vatanparvarlik tarbiyasini kuchaytirishga alohida urg'u berilgan.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Xitoy ta'lim tizimida an'anaviy Konfutsiy qadriyatlari zamonaviy innovatsion yondashuvlar bilan uyg'unlashtirilgan. Masalan, maktablarda kattalarga hurmat, intizom, jamoaviylik va mas'uliyat kabi qadriyatlar targ'ib qilinishi bilan bir qatorda sun'iy intellekt, robototexnika va raqamli texnologiyalar bo'yicha mashg'ulotlar ham keng joriy etilgan. Natijada yoshlarda bir vaqtning o'zida ham milliy qadriyatlarga sodiqlik, ham zamonaviy kasbiy kompetensiyalar shakllanmoqda.

Xitoy Ta'lim vazirligi ma'lumotlariga ko'ra, davlat ta'limni rivojlantirishni milliy strategiyaning asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida belgilagan. So'nggi yillarda ta'lim infratuzilmasini rivojlantirish, raqamlashtirish va yoshlarning innovatsion salohiyatini oshirishga milliardlab dollar miqdorida investitsiyalar yo'naltirilgan. Natijada Xitoy dunyodagi eng yirik ta'lim tizimlaridan biriga aylandi va yoshlarning ilmiy-texnologik faoliyatdagi ishtiroki sezilarli darajada oshdi.

Amaliy misol sifatida Pekin, Shanxay va Shenchjen shaharlaridagi maktablarda joriy etilgan "aqli sinf" (Smart Classroom) tizimlarini keltirish mumkin. Ushbu tizimlar yordamida o'quvchilarning faolligi, darsdagi ishtiroki va o'zlashtirish darajasi raqamli platformalar orqali monitoring qilinadi. O'qituvchilar esa olingan ma'lumotlar asosida individual yondashuvni qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa ta'lim sifatining oshishiga xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, tadqiqot davomida ayrim muammolar ham aniqlandi. Xitoyda yoshlar orasida yuqori raqobat muhiti va ta'lim bosimi mavjudligi kuzatiladi. Reuters ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda shaharlardagi yoshlar ishsizlik darajasi 16,1 foizni tashkil qilgan. Bu holat yoshlarning kasbiy moslashuvi va mehnat bozoriga integratsiyasi bilan bog'liq muammolar mavjudligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, o'tkazilgan tahlillar Xitoy tajribasida milliy va zamonaviy qadriyatlarning uyg'unlashuvi yoshlarning ma'naviy barkamolligi, vatanparvarligi, fuqarolik mas'uliyati hamda innovatsion fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatayotganini tasdiqlaydi. Statistik ma'lumotlar va amaliy misollar ushbu modelning samaradorligini ko'rsatib, uni boshqa davlatlar, jumladan O'zbekiston ta'lim tizimi uchun ham muhim tajriba sifatida baholash imkonini beradi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Xitoy yoshlar tarbiyasida milliy va zamonaviy qadriyatlarni uyg'unlashtirishning samarali modelini shakllantirishga muvaffaq bo'lgan davlatlardan biridir. Mamlakat ta'lim siyosatida milliy madaniyat, tarixiy meros, Konfutsiy ta'limoti va vatanparvarlik g'oyalari zamonaviy ilm-fan, innovatsiyalar hamda raqamli texnologiyalar bilan uzviy bog'langan holda yoshlar ongiga singdirilmoqda. Natijada yoshlarda milliy o'zlikni anglash, fuqarolik mas'uliyati, ma'naviy barkamollik va zamonaviy kompetensiyalar bir vaqtning o'zida rivojlanmoqda.

Tahlillar shuni tasdiqladiki, Xitoy ta'lim tizimida yoshlarni tarbiyalash faqat bilim berish bilan cheklanmay, balki ularni jamiyat taraqqiyotiga daxldorlik hissi, ijtimoiy faollik va milliy manfaatlarga sadoqat ruhida shakllantirishga qaratilgan. Shu bilan birga, sun'iy intellekt, raqamli texnologiyalar va innovatsion ta'lim vositalarining keng qo'llanilishi yoshlarning global raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Xitoy tajribasi shuni ko'rsatadiki, milliy qadriyatlarni saqlab qolgan holda zamonaviy taraqqiyotga erishish mumkin. Ushbu model O'zbekiston uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida tarbiyalash, ularda vatanparvarlik, ma'naviy immunitet va zamonaviy bilimlarni shakllantirish jarayonida Xitoy tajribasining ayrim jihatlaridan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Kelgusida ushbu yo'nalishda qiyosiy tadqiqotlarni kengaytirish yoshlar tarbiyasini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Bell, D. A. (2015). *The China Model: Political Meritocracy and the Limits of Democracy*. Princeton University Press.
2. Harari, Y. N. (2018). *21 Lessons for the 21st Century*. Jonathan Cape, London.
3. Tan, C. (2017). *Confucianism and Education*. Routledge, New York.
4. UNESCO. (2024). *Global Education Monitoring Report: Education and Youth Development*. Paris: UNESCO Publishing.
5. Xi Jinping. (2022). *The Governance of China (Vol. IV)*. Beijing: Foreign Languages Press.